

Йордан Йовков
При езерото Туркойа

Поручик А., на когото бяха възложили да разпита заловените руски пленници, привършваше вече работата си и дописваше последните редове на бележките си. Наблизо пред масата му стоеше пленникът, когото бяха довели най-подир, хорунжия Рибаленко. Той беше висок и строен момък, румен, синеок и извънредно рус – косата, тънките мустаци и веждите му бяха почти белезникави. Лявата му ръка, обвита в бинтове, беше обвесена на гърдите, но раната трябва да беше лека, защото той беше бодър и жизнерадостен, хубавец в казашката си униформа: резедава куртка, сини панталони с червени лампази, високи чизми със същински руски шпори, толкоз чувствителни, че прозвънтяваха и при най-слабото му движение. Нещастieto, колкото неочаквано и голямо да беше, не можеше да надвие на младостта: пленникът стоеше много спокоен и безгрижен и навярно току-що беше казал нещо весело, защото усмихнато следеше перото на поручика, който също се усмихваше.

Поручикът свърши, прегледа написаното и погледна пленника.

– Доволно – поручикът се мъчеше да доближи, колкото можеше, езика си до руския, – доволно. По-вече въпроси няма да ви задавам. Ще се видим пак. А сега свободни сте, господин подпоручик!

Младият хорунжий се поклони и като звънтеше с шпорите си, излезе.

Валеше дъжд, по стъклата на прозорците удряха и се стичаха капки, на двора вятърът фучеше в голите клони на акациите. Поручикът остави перото, отпусна се на стола си и се загледа навън. „Ето как било всичко това!“ – помисли си той. Сега, след като беше свършил работата си, почувствува силно вълнение. Разпитът откриваше много данни, ценни откъм военна страна, и той можеше да смята задачата си успешно завършена. Но тук имаше нещо, което задоволяваше лично него. Всеки, който е участвувал в някое сражение, знае, че определено и ясно се знае само това, което става откъм собствената страна. Другата половина на картината – действията на неприятеля, колкото и да се открият, показват всякога едно лице, а всичко друго се губи в тайна. И колко голямо е любопитството към тия, присъствието на които постоянно те занимава и гнети, как искаш да научиш нещо за тях, но нещо повече от цифрите, повече от схемите на картата и от общоизвестните данни, да видиш самите хора, физиономиите, кои са те, какви са, какво са преживели те в същото време там, откъм другата страна.

Тъкмо това знаеше вече поручикът. Спомни си началото на сражението: спокойната сутрин, равната и безлюдна черта на хоризонта. И ето на далечната и уединена могила се появява конник. Той е сам, спира

се, наблюдава известно време, после красиво галопира назад и се изгубва. Скоро след това се показаха руските ескадрони и атаката започна. Поручикът беше наблюдавал сражението и знаеше подробностите му. Но едвам сега се откриваше тайната, която по-рано самата черта на хоризонта отделяше.

Показанията на пленниците не бяха еднакви. Есаулът Фролов, измъчван от раните си, даваше неясни, предпазливи и мрачни отговори, войниците не всякога пък разбираха за какво ги питат. Само Рибаленко разказваше много, макар често пъти и за съвсем непотребни неща. Техният полк е влизал в състава на 30. казашка дивизия, която е била в Галиция. Много пъти те са атакували и всякога успешно. Всички бяха единодушни, когато ставаше дума за командира на полка им – полковник Жабдоров, суров и строг, но извънредно смел и храбър човек. Неговото име е било известно в цялата руска конница.

Целият полк е посрещнал с голяма радост известието, че ще отидат на новия фронт. Но може би това е било, както обикновено става, само радостта, която иде от промяната на мястото, от разнообразието и развлечението на пътуването. Рибаленко поне твърдеше, че из пъгя било много весело, особено в Галац, където той и другарите му за първи път пили хубаво вино, имали добри квартири и писали много картички в Русия. По-определени ставаха спомените на всички след минаването на Дунава. Тук те се научили за последните сражения, разказали им легендите, които се носели за българската конница, за смелите, светкавични и силни удари на тия луди войници – „ети чорты, на маленьких лошадаках“. С тях не е могла да излезе на глава третата руска конна дивизия, която е действувала досега в Добруджа. Върху старата слава на руската конница е хвърлено петно. То трябва да се измие. Такава реч е държал пред полка полковник Жабдоров, развълнуван и сърдит. Оттогава насетне тяхната задача е станала вече и ясна, и близка.

Последната нощ преди сражението са прекарвали в с. Туркойа. Рано сутринта те напуснали селото и спрели няколко километра извън него. Казали им, че неприятелят е близо и ще атакуват. Полковникът препускал напред, изкачил се на една могила и разгледал местността. А това беше същият тоя тайнствен конник, когото бяха забелязали и откъм отсамната страна.

Всичко, което стана след това, поручикът беше видял с очите си.

Рано беше още, надали имаше и осем часа. Вляво се изправяха като безкрайна стена тъмните върбалаци край Дунава, обгърнати в синкава мъгла. Желтееше се нататък и тръстиката около езерото Туркойа. Право

на изток се откриваше равно и чисто поле с уединена могила на хоризонта. Една бяла линия пресичаше това поле и слизаше насам – това беше машинският път, който отиваше в селото Сатул Ноу, скрито зад нисък хълм. В това село имаше няколко конни полка, а пред него на няколко километра една пехотна рота беше в стражево охранение. Но и друга една току-що беше дошла за смяна, така че на позицията бяха и двете роты. Виждаха се тук-таме черни купчини от сменените войници, които се готвеха да си ходят.

Конникът, който беше се появил на могилата, се изгуби и никой не очакваше нещо особено след това. В селото, което не се виждаше, конните полкове се готвеха за път, войниците се стягаха, водеха конете на водопой. И ето изведнъж зад чертата на хоризонта се показват много черни фигури, най-напред едни глави, после те подскочат и растат все повече, излизат на хоризонта и сега ясно се вижда дълга редица от конници, понесени и устремени право срещу позицията на двете роты. Атака! Линията преваля, спуща се и плътно се носи надолу, показаха се и други по-гъсти групи, които препускаха отзад. Чува се първите трепетни изстрели от патрулиге, които се прибираха назад. Веднага се подигна честа, олушителна сгрелба. Черните купчини на войниците се разпиляха, развиваха се във ветрило и се прилепиха към земята. Затракаха картечници отдалеч, проочаха топовни гърмежи и белите кълба на шрапнелите се наредиха над хвърчещата линия на конниците. Те не бяха по-далеч от две хиледи крачки. Нямаше прах и всичко се виждаше ясно.

За този род атака русите си имат особен термин. Наричат я лава. Какво нещо е тая казашка лава? В общите си черти това е обикновена конна атака: отпред с линията на развърнатите ескадрони, зад тях следват други, сгъстени. Ако има нещо особено, то иде вече от темперамента на хората, от традиционните привички, които не могат да се обуздаят от никакви правила и устави. Един-единствен закон остава: главоломното и светкавично нахвърляне, лудо и бясно препускане, нечовешката ярост, която забравя опасностите, опиянението, което не вижда пречките, нито иска да знае за тях. Наистина, това са живи и стремителни потоци, които се спущат и разливат като същинска лава.

Казациите природно са добри ездачи. Те нямат обичая да подрязват гривите и опашките на конете си. Инак упоението от лудото препускане не би било пълно, ако силните им коне, бързи като самия вятър, не разпуснат широко гъстите си гривы и опашки. „Хвостъ по ветру распустив“ – самодоволно си спомняше и Рибаленко. Приведени на седлата, почти легнали върху шиите на конете си, насочили пиките напред, хвърчащи

из равното поле – така идеха те. Фигурите се виждаха ясно, редицата се удължаваше и растеше.

Изминали бяха, и то много скоро, почти половината разстояние. Но сега ги посрещна смъртносната стрелба на пушки, картечници и топове. Линията се разкъса на много места, разбягаха се коне без ездачи, ездачи без коне, останали вече много назад, се лутаха безпомощно и бавно, като замаяни. Цялата линия на конницата, шибана от вихрушката на куршумите, изменяше първата си посока, събираше се и завиваше все повече и повече надясно. Задните линии се вляха в първите и всички наедно, в нестройна, но още буйна и хвърчаща тълпа, налетяха върху самите позиции.

Стрелбата там занемя. Къса тишина и – зачу се високо и диво ура. Вълните на живата лава заляха тая част на позицията и преминаха над нея. Какво станаха войниците, които секунда по-рано още стреляха, никой от които не се помръдна, не отстъпи, не се премести, ни встрани, ни назад? Пронизани ли бяха от дългите пики? Стъпкани ли бяха под копитата на разярените коне? Миг-два всички напрегнато гледат натам. Нищо не се вижда, позицията е безлюдна. И ето, като че из самата земя наизскачват черни фигури, тантурести и тежки в широките си шинели, затичват се, някои приклякват на колене, някои остават прави, но всички стрелят отново – сега в гърба на конниците, които в инерцията на лудия си бяг бяха преминали вече и губеха възможност да се обърнат и запазят. „Молодци! – разказваше по този случай Рибаленко. – Молодци! Нищо подобно не бяхме виждали. Вред другаде, щом ги приближехме, всички хвърляха пушките и дигаха ръце. А тия – прилепили се като заковани в земята и после – стрелят те в гърба“...

Атаката, разнебитена от по-рано още, пропадеше съвсем. Някои ескадронн вече се връщаха, ония, която бяха преминали отсам, също се повърнаха назад и вдясно, преминаха още веднъж над позицията и продължиха да отстъпват. Стрелбата продължаваше, над разпилените из полето конници се пукаха шрапнели. Спасяваше се вече кой както можеше.

Но на едно място се оттегляше по-плътна група, тя се движи бавно, вижда се, че тия хора са заети не толкоз с грижата за себе си, а с нещо друго. Падаха коне, падаха ездачи, групата се топеше, намаляваше, но все оставаше от нея едно ядро, което продължаваше тежката си и грижлива работа. По рано никой не можа да се досети какво ставаше там, но сега и това се знаеше. Полковникът Жабдоров, който сам водеше тази атака, беше убит. По стар и строго пазен обичай, казаците отнасяха

трупа на своя атаман. Те са сръчни във всяка джигитовка, това не беше трудно за тях, и ако се движеха бавно и тук-таме се спираха, то беше за това, защото ранените и умиращи предаваха скъпия си товар на ония, които оставаха живи. Тая малка група последна преваля хоризонта и като че спря зад самата могила.

Само половин час най-много трая цялата атака. На същото това място малко по-рано беше се спрял той на коня си и наблюдаваше. Той рекогносцираше местността, отмерваше удара, който готвеше, чертаеше победата. Но в тия минути, когато тоя план на всеки кавалерийски началник бързо зрее в порива на смелостта, не беше ли минала някаква сянка ВЪРХУ челото му, не беше ли усетил като болезнена тръпка някакво тъмно предчувствие?

Из полето още кръстосваха изоставени коне. Цялата позиция ясно се очерта сега; навсякъде бяха се изправили черните фигури на войниците, чуваше се висока глъчка, говореха едновременно всички. Пък и имаше за какво да се поприказва след бурята, която беше преминала от-тука! На едно място бяха се събрали повече войници и сред сключения кръг превързваха пленник, Това беше Рибаленко. Конят му, макар и смъртно ранен, можал е да тича още някое време и изведнъж грохва и се поваля на самата позиция, като затиска и контузва един вонник – единствения между всички войници от позицията, който беше пострадал в тая атака.

Ранените и убиги коннини бяха прибрани скоро. По-рано войниците събираха казашките пики, разглеждаха ги, носеха ги дори. Но това любопитство отдавна беше преминало и сега никои не искаше да взема нови. И все пак, за да се знае де са и да ги приберат отпосле, или пък пък защото случайно тъй беше им дошло наум, там, където беше паднал някой конник и отдето бяха го прибрали, на същото място бяха забучили в земята пиката му. Из полето стърчаха много такива пики, наредени в една голяма елипса – пътят на самата атака. На пръв поглед това напomniaше стълбовете на телефонна линия и по навик окоето търсеше да види и жица. Такава, разбира се, нямаше, но все пак като че звучеше нещо, чувствуваше се невидима следа, каквато метеорът оставя в нажежения въздух. Войските заминаха напред, полето запустя и над него прехвърчаха само гъсти орляци от птици. Но още се виждаше там грамадната елипса, която чертаеха забучените в земята пики.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7943>]